

1. Språka i Norden og nordiske språk

Denne boka skal i hovudsak dreie seg om *dei nordiske språka*. Nordiske eller *nord-germanske* språk er ei underavdeling av *germansk*, som igjen er ein del av *indo-europeisk*.

Nordiske språk er altså ei gruppe språk som hører historisk i hop. Dette inneber at dei går attende på eitt sams språk, *urnordisk*, som blei snakka i Skandinavia for ca. 1500 år sidan. Dei nærmare kriteria for å avgjere om eit språk skal kallast nordisk eller ei, skal vi komme attende til i kap. 4.1. Her skal vi nøye oss med å slå fast at det er det sams historiske opphavet som er grunnen til at vi reknar desse språka til ei gruppe.

Språka i Norden er i prinsippet noko heilt anna. Språka i Norden vil seie språka i dei *nordiske* landa, og i desse landa blir det snakka vidt forskjellige språk. Her er det med andre ord ikkje eit sams språkhistorisk opphav som er grunnlaget for å rekne dei som ei gruppe, men det at dei blir brukte innanfor det politisk-geografiske området vi kallar *Norden*, det vil seie dei fem nasjonalstatane Danmark (med Færøyane og Grønland), Finland, Island, Norge og Sverige. Forutan nordiske språk blir det i desse landa tala og skrive *grønlandsk*, som er eit eskimoisk-aleutisk språk, og dessutan *finsk* og *samisk*, som begge er uralske språk. Desse tre språka hører altså til heilt andre språkfamiliar enn dei nordiske språka.

Å kalle samisk eitt "språk" er forresten heller tvilsamt, ettersom dei mest ulike samiske såkalla dialektane er like forskjellige som t.d. norsk og tysk. Dansk, norsk og svensk er derimot som kjent svært like, men blir likevel ofte rekna som tre forskjellige språk. Dette problemet skal vi komme attende til i kap. 4.2.

Her følgjer eit skjematisk oversyn over språka i Norden ordna etter fallande språkbrukartal.

"Skandinavisk"

Tal på språkbrukarar: ca. 17 mill.

Skandinavisk er ikkje noko eige standardspråk, og talet på språkbrukarar er dermed rett og slett ei summering av dei som bruker dansk, norsk og svensk. Det språklege grunnlaget for å gjere ei slik summering er det gjort nærmare greie for i kap. 4.2

Svensk

Tal på språkbrukarar: ca. 8 mill.

Land der språket blir brukt: Sverige, Finland (i Finland ca. 300.000)

Offisiell status som skriftspråk: Sverige, Finland (i Finland ved sida av finsk)

1. Språka i Norden og nordiske språk

Dansk

Tal på språkbrukarar: ca. 5 mill.

Land der språket blir brukt: Danmark (m. Færøyane og Grønland)

Offisiell status som skriftspråk: Danmark (m. Færøyane og Grønland, ved sida av færøysk og grønlandsk)

Finsk

Tal på språkbrukarar: ca. 4,5 mill.

Land der språket blir brukt: Finland, Sverige (ca. 200.000), Norge (ca. 2.000)

Offisiell status som skriftspråk: Finland

Norsk

Tal på språkbrukarar: ca. 4 mill.

Land der språket blir brukt: Norge

Offisiell status som skriftspråk: Norge (bokmål 85 %, nynorsk 15 %)

Islandsk

Tal på språkbrukarar: ca. 250.000

Land der språket blir brukt: Island

Offisiell status som skriftspråk: Island

Færøysk

Tal på språkbrukarar: ca. 45.000

Land der språket blir brukt: Færøyane

Offisiell status som skriftspråk: Færøyane (ved sida av dansk)

Grønlandsk

Tal på språkbrukarar: ca. 45.000

Land der språket blir brukt: Grønland

Offisiell status som skriftspråk: Grønland (ved sida av dansk)

Samisk

Tal på språkbrukarar: 30.000-40.000¹

Land der språket blir brukt: Norge (30.000-40.000), Sverige (17.000-20.000), Finland (5.000-6.000), Russland (2.000)

Offisiell status som skriftspråk: Ingen på riksplan, men jamstilt med norsk i nokre kommunar i Finnmark

¹ Som ein ser, blir talet som er oppgitt for kvart land, langt større enn det samla talet. Grunnen er den at det samla talet gjeld *språkbrukarar*, medan dei andre gjeld folk som reknar seg som samar "på grunnlag av slektskap, yrke og mange andre trekk som til sammen sammenfattes under begrepet samisk identitet". (Magga 1997:137). Kor mange som snakkar samisk i kvart land, har eg ikkje opplysningar om.